МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Голова приймальної комісії,
ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди
_____ Юрій БОЙЧУК
01 травня 2023 року

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ
з **«СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»**

для здобуття освітнього ступеня магістр
за спеціальністю 231 Соціальна робота
освітня програма «Соціальна педагогіка»

ХАРКІВ – 2023

ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ
З «СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»
для здобуття освітнього ступеня магістра
за спеціальністю 231 Соціальна робота

освітня програма: Соціальна педагогіка

Пояснювальна записка

Метою фахового іспиту з «Соціальної роботи» є визначення готовності вступників до засвоєння освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка» другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Вступне випробування проходить у формі фахового іспиту, що передбачає письмову відповідь на 3 питання екзаменаційного білету; бесіду зі вступником за питаннями екзаменаційного білету.

Програма побудована із врахуванням змісту освітніх компонентів («Історія та теорія соціальної роботи», «Основи соціалізації особистості», «Технології соціальної роботи») циклу професійної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота».

Під час відповідей на поставленні запитання вступник має оперувати основними дефініціями соціальної роботи, засвідчити теоретичні знання з визначених освітніх компонентів, продемонструвати спроможність вирішувати практичні завдання щодо конкретних проблем клієнтів.

ТЕМИ ДО ФАХОВОГО ІСПИТУ

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Історія соціальної роботи в Україні

Основні проблеми періодизації історії соціальної роботи. Архаїчний період. Родоплемінні й суспільні форми допомоги та взаємодопомоги в слов'ян до X ст. Період князівської й церковно-монастирської підтримки з X до XIII ст. Період церковно-державної допомоги з XIV ст. до другої половини XVII ст. Період державної опіки з другої половини XVII до другої половини XIX ст. Період суспільної й приватної опіки з кінця XIX ст. до початку XX ст. Період державного забезпечення з 1917 року до 1991 року. Період соціальної роботи з початку 90-х років до нашого часу.

Тема 2. Теоретичні засади соціальної роботи

Соціальна робота як наука та вид суспільної діяльності. Основні поняття та категорії соціальної роботи. Закономірності та принципи соціальної роботи. Нормативно-правова база соціальної роботи.

Тема 3. Соціальний працівник: професійний портрет

Особистісно-професійні характеристики соціального працівника. Сфери діяльності та функції соціального працівника. Етика соціального працівника.

Тема 4. Зміст й організація соціальної роботи

Діяльнісна природа соціальної роботи. Сутність соціальної роботи. Зміст соціальної роботи в Україні. Характеристика категорій клієнтів соціальної роботи. Система соціального обслуговування та служб соціального захисту в Україні. Класифікація методів соціальної роботи.

Тема 5. Основні напрями соціальної роботи

Соціальна робота з сім'єю. Соціальна робота з клієнтами різного віку. Соціальна робота з представниками проблемних груп (соціальна робота з інвалідами; соціальна робота з сиротами, превентивна робота тощо). Соціальна робота з жінками. Соціальна робота в школі.

ОСНОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Тема 1. Соціалізація як провідна категорія соціальної педагогіки та соціально-педагогічне явище

Основні уявлення про соціалізацію. Розвиток поглядів на соціалізацію в контексті різних наук про людину й суспільство. Визначення соціалізації як складного тривалого процесу взаємодії людини й суспільства. Співвідношення понять «соціалізація», «виховання», «розвиток».

Тема 2. Наукові концепції соціалізації

Розвиток поняття соціалізації та його змісту в історичному контексті. Характеристика наукових концепцій соціалізації особистості. Співвідношення біологічних і соціальних концепцій у розгляді проблеми соціалізації. Сучасні моделі соціалізації особистості.

Тема 3. Соціалізація як соціально-педагогічне явище

Сутність соціалізації людини. Універсальні характеристики процесу соціалізації. Зміст і складові процесу соціалізації. Стадії процесу соціалізації. Види соціалізації. Механізми соціалізації, їхня характеристика.

Тема 4. Фактори соціалізації як умова її здійснення

Сутність і характеристика факторів соціалізації: мегафактори, макрофактори, мезофактори, мікрофактори. Взаємовплив і взаємозалежність факторів соціалізації.

Тема 5. Розвиток особистості як основне завдання соціалізації.

Формування особистості як головна проблема соціалізації. Формування, розвиток, соціальний розвиток людини в процесі соціалізації. Порівняльна характеристика понять «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність», особливості розвитку людини в соціумі. Біосоціальний характер розвитку особистості. Взаємообумовленість природного й суспільного в розвитку людини. Структура особистості. Характеристика основних підходів до структури особистості. Типи особистості. Фактори розвитку особистості в процесі соціалізації.

Тема 6. Соціальна адаптація як складова соціалізації особистості

Теорії соціальної адаптації. Сутність і характеристики соціальної адаптації як необхідної складової соціалізації. Види соціальної адаптації. Етапи соціальної адаптації

Тема 7. Соціалізація як процес опанування культурного досвіду суспільства

Місце культури в сучасному суспільстві. Роль культури в становленні громадянської, національної свідомості та в державному процесі. Визначення поняття «культура». Опанування культурного досвіду та його вплив на соціалізацію. Характеристика основних форм і різновидів культури. Характеристика основних елементів культури як системи. Основні види, форми й рівні культури. Взаємодія культур. Соціальні функції культури. Культурно-історичні особливості формування європейського стилю соціалізації молоді. Вплив ЗМІ на процес соціалізації людини. Теорії засобів масової інформації. Засоби масової інформації та популярна культура. Інтернет. Мультимедіа. Освіта й культурне відтворення. Роль освіти в процесі соціалізації. Майбутнє освіти.

Тема 8. Духовний розвиток особистості в процесі соціалізації

Сутність поняття «духовний розвиток» особистості. Духовність людини: різні підходи до її визначення й характеристики. Духовність із позиції раціонального й ірраціонального.

Тема 9. Людина як об’єкт соціалізації

Людина як суб’єкт соціалізації. Соціалізованість як характеристика позитивної соціалізації. Соціалізованість: провідні характеристики. Соціалізованість: суб’єкт-суб’єктний і суб’єкт-об’єктний підхід. Ознаки пристосування й відокремлення людини в суспільстві. Природно-культурні, соціально-культурні та соціально-психологічні завдання людини в процесі соціалізації. Самоусвідомлення, самовизначення, самореалізація та самоствердження особистості.

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Соціальні технології: сутність, особливості

Поняття й особливості соціальної технології. Класифікація соціальних технологій.

Поняття та головні складові змісту технологізації. Компоненти, основні процедури соціальних технологій. Етапи, стратегія реалізації соціальних технологій.

Тема 2. Технології соціальної роботи: сутність та специфіка

Поняття, особливості технологій соціальної роботи. Структура технологій соціальної роботи. Критерії ефективності процесу технологізації соціальної роботи. Класифікація технологій соціальної роботи. Умови реалізації технологій соціальної роботи.

Тема 3. Методи соціальної роботи: поняття, класифікація

Методологія соціальної роботи. Підходи до класифікації методів соціальної роботи.

Загальнонаукові методи в соціальній роботі. Загальна характеристика спеціальних методів соціальної роботи. Соціально-економічні методи соціальної роботи. Організаційно-розпорядницькі методи соціальної роботи. Методи індивідуальної, групової роботи та роботи в громаді.

Тема 4. Організаційні форми соціальної роботи: поняття, класифікація

Класифікація організаційних форм соціальної роботи. Пакет організаційної форми соціальної роботи та його складові. Загальна характеристика простих, комплексних, масових форм соціальної роботи.

Тема 5. Соціальна діагностика: мета, етапи, способи проведення

Загальна характеристика понять «соціальна діагностика» та «соціальний діагноз».

Принципи соціальної діагностики. Завдання соціальної діагностики. Функції соціальної діагностики. Етапи здійснення діагностичних процедур.

Загальна характеристика понять «критерій» і «показник»; критерії та показники в соціальній діагностиці. Кількісні та якісні методи соціальної діагностики.

Тема 6. Технологія соціальної адаптації

Характеристика поняття «соціальна адаптація»: теоретичний аспект. Структура та види соціальної адаптації. Рівні соціальної адаптації. Стадії, форми та механізми соціальної адаптації. Етапи технології соціальної адаптації.

Тема 7. Технологія соціальної профілактики

Загальна характеристика поняття «соціальна профілактика», принципи, завдання соціальної профілактики. Рівні та види соціальної профілактики. Загальна характеристика форм і методів надання послуги соціальної профілактики. Технологія комплексної соціальної профілактики (структура процесу соціальної профілактики, основні стадії). Показники ефективності соціальної профілактики.

Тема 8. Технології консультування та посередництва

Загальна характеристика поняття «соціальне консультування»; види соціального консультування. Принципи організації та здійснення соціального консультування.

Функції й етапи соціального консультування. Основні форми й методи роботи в процесі соціального консультування. Загальна характеристика поняття «медіація»; підходи до організації та надання соціальної послуги посередництва (медіації).

Тема 9. Технології соціальної терапії й корекції в практиці соціальної роботи

Загальна характеристика поняття «соціальна терапія», завдання соціальної терапії. Методи й підходи до соціальної терапії. Функції соціальної терапії. Види соціальної терапії. Основні етапи технології соціальної терапії. Поняття соціальної корекції, її напрями та методичні підходи. Психолого-педагогічні методи корекційного впливу.

Тема 10. Технологія соціальної реабілітації

Загальна характеристика поняття «соціальна реабілітація». Зміст, цілі та засоби процесу соціальної реабілітації. Види соціальної реабілітації. Базові принципи здійснення процесу соціальної реабілітації.

Тема 11. **Соціальне проєктування та прогнозування в соціальній роботі**

Загальна характеристика поняття «соціальне прогнозування»; етапи соціального прогнозування (аналітичний, дослідний, програмний, організаційний) і їхня характеристика. Загальна характеристика методів соціального прогнозування.

Моделювання як найбільш ефективний метод прогнозування; моделювання соціальних відносин і структур. Загальна характеристика поняття «соціальне проєктування»; об'єкти соціального проектування.

Тема 12. **Технології соціального контролю та догляду**

Поняття соціального обслуговування, види та форми. Правове регулювання надання соціальних послуг. Соціальне обслуговування як технологія соціальної роботи. Особливості організації, етапи та моделі обслуговування. Загальна характеристика понять «опіка» та «піклування»; опіка й піклування як технології соціальної роботи.

Соціальне інспектування й соціальний патронаж як форма соціального піклування. Мета, завдання, принципи та функції соціального патронажу неблагополучних родин.

Процес соціального патронажу, форми й методи.

Рекомендована література

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за ред. І. Д. Звєрєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
2. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 234 с.
3. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 р. № 2671-VIII.
4. Історія соціальної роботи: навчальний посібник / уклад.: О.О. Кравченко, О.О. Матрос. Умань: РВЦ «Візаві», 2017. 117 с.
5. Історія, теорія і практика соціальної роботи в Україні: Наук.-навч. методичний посібник для студентів, магістрантів, аспірантів і спеціалістів у галузі соціальної педагогіки, соціальної роботи / Харченко С.Я., Кратінов М.С., Ваховський Л.Ц., Кратінова В.О., Песоцька О.П., Караман О.Л. Луганськ: Альма-матер, 2004. 318 с.
6. Капська А.Й., Безпалько О.В., Вайнола Р.Х. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / за заг. ред. А.Й. Капської. К., 2002. 164 с.
7. Карпенко О.Г. Теорія та практика соціальної роботи: навчальний посібник для студ. вищих навч. закладів. Київ: СЛОВО, 2015. 408 с.
8. Ковальчук Т.М., Теслюк В.І. Технології соціально-педагогічної діяльності: навчальний посібник. Київ: Ліра-К, 2018. 360 с.
9. Коваль Л.Г., Звєрєва І.Д., Хлєбік С.Р. Соціальна педагогіка / Соціальна робота: навч. посіб. Київ: ІЗМН, 1997. 39 с.
10. Лукашевич М.П., Мигович І.І. Теорія і методи соціальної роботи: навч. посіб. Київ: МАУП, 2002. 136 с.
11. Лукашевич М.П., Семигіна Т.В. Соціальна робота (теорія і практика): підруч. Київ: Каравела, 2011. 368 с.
12. Лютий В.П. Технологія соціальної роботи: конспект лекцій: Розділ І. Загальні технології соціальної роботи. Київ: Академія праці і соціальних відносин, 2003. 75 с.
13. Поліщук В.А., Янкович О.І. Курс лекцій. Тернопіль: ТДПУ, 2009. 256 с.
14. Понятійно-термінологічний словник з соціальної роботи / За ред.

І.В. Козубовської, І.І. Миговича. Ужгород: УЖМУ, 2001. 152 с.

15. Соціальна робота в Україні: Навч. посібник / І.Д. Звєрєва, О.В. Безпалько, С.Я. Марченко та ін. / За заг. ред. І.Д. Звєрєвої, Г.М. Лактіонової. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.
16. Соціальна робота в Україні: теорія та практика: (посіб. для підвищення кваліфікації працівників соц. служб для молоді): навч. посіб. Ч. 3. Київ: ДЦССМ, 2002. 172 с.
17. Технології соціально-педагогічної роботи: навч. посіб. / За заг. ред. проф. А.Й. Капської. Київ, 2000. 372 с.
18. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: Методичний посібник / С.В. Толстоухова, О.О. Яременко, О.В. Вакуленко та ін. К.: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. 88 с.
19. Тихолоз В.В. Історія соціальної роботи: навч.-метод. посіб. для студ. спец. «Соціальна робота». Черкаси: ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. 407 с.
20. Торохтій В. С. Соціальна педагогіка. Київ: Академвидав. 2015. 451 с.
21. Тюптя Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота (теорія і практика): навч. посібник. Київ: ВМУРОЛ «Україна», 2004. 408 с.
22. Фурман А., Підгурська М. Історія соціальної роботи. Тернопіль: ТНЕУ. 2018. 174 с.
23. Чубук Р.В. Соціальна педагогіка: навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 348 с.
24. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 464 с.

ПИТАННЯ

до фахового іспиту

для здобуття освітнього ступеня магістра

за спеціальністю 231 «Соціальна робота»

1. Теоретичні засади соціальної роботи.
2. Соціальний працівник: професійний портрет.
3. Зміст й організація соціальної роботи.
4. Основні напрями соціальної роботи.
5. Розвиток вітчизняної теорії та практики соціальної роботи.
6. Нормативно-правова база соціальної роботи.
7. Характеристика категорій клієнтів соціальної роботи.
8. Система соціального обслуговування.
9. Базові соціальні послуги.
10. Система служб соціального захисту в Україні.
11. Соціальна робота з сім'єю.
12. Соціальна робота з людьми похилого віку.
13. Соціальна робота з інвалідами.
14. Соціальна робота з дітьми-сиротами.
15. Соціалізація як провідна категорія соціальної педагогіки та соціально-педагогічне явище.
16. Наукові концепції соціалізації.
17. Соціалізація як соціально-педагогічне явище.
18. Фактори соціалізації як умова її здійснення.
19. Розвиток особистості як основне завдання соціалізації.
20. Соціальна адаптація як складова соціалізації особистості.
21. Соціалізація як процес опанування культурного досвіду суспільства.
22. Духовний розвиток особистості в процесі соціалізації.
23. Соціалізація в родині – специфіка й напрями.
24. Соціалізація й національне самовизначення: традиції й сучасність.
25. Людина як об'єкт соціалізації. Людина як суб'єкт соціалізації.

26. Поняття й особливості соціальної технології. Класифікація соціальних технологій.

27. Головні складові змісту технологізації.

28. Компоненти, основні процедури соціальних технологій.

29. Етапи, стратегія реалізації соціальних технологій.

30. Поняття, особливості технологій соціальної роботи.

31. Структура технологій соціальної роботи.

32. Класифікація технологій соціальної роботи.

33. Умови реалізації технологій соціальної роботи.

34. Класифікація методів соціальної роботи.

35. Поняття форми соціальної роботи та її ознаки.

36. Класифікація організаційних форм соціальної роботи.

37. Завдання та функції соціальної діагностики.

38. Характеристика поняття «соціальна адаптація»: теоретичний аспект.

39. Структура та види соціальної адаптації.

40. Рівні соціальної адаптації.

41. Етапи технології соціальної адаптації.

42. Загальна характеристика поняття «соціальна профілактика», принципи, завдання соціальної профілактики.

43. Рівні та види соціальної профілактики.

44. Основні стадії технології соціальної профілактики.

45. Форми й методи надання послуги соціальної профілактики.

46. Технологія комплексної соціальної профілактики (структура процесу соціальної профілактики, основні стадії).

47. Загальна характеристика поняття «медіація»; підходи до організації та надання соціальної послуги посередництва (медіації).

48. Принципи надання соціальної послуги посередництва (медіації).

49. Загальна характеристика поняття «соціальне консультування», види соціального консультування.

50. Принципи організації та здійснення соціального консультування.

51. Функції й етапи соціального консультування.

52. Основні форми й методи роботи в процесі соціального консультування.

53. Загальна характеристика поняття «соціальна терапія», завдання соціальної терапії.

54. Методи й підходи до соціальної терапії.

55. Основні етапи технології соціальної терапії.

56. Поняття соціальної корекції, її напрями та методичні підходи.

57. Психолого-педагогічні методи корекційного впливу.

58. Загальна характеристика поняття «соціальна реабілітація».

59. Зміст, цілі та засоби процесу соціальної реабілітації.

60. Види соціальної реабілітації.

61. Загальна характеристика поняття «соціальне прогнозування».

62. Етапи соціального прогнозування та їхня характеристика.

63. Загальна характеристика методів соціального прогнозування

64. Загальна характеристика поняття «соціальне проєктування». Об'єкти соціального проєктування.

65. Основні форми й методи проєктування.

66. Загальна характеристика поняття «соціальна експертиза», її цілі та завдання.

67. Суб'єкти й об'єкти експертних оцінок.

68. Функції соціальної експертизи.

69. Поняття результату соціальної роботи. Загальна характеристика поняття «оптимальність соціальних дій», умови її досягнення.

70. Правове регулювання надання соціальних послуг.

71. Соціальне обслуговування як технологія соціальної роботи.

72. Особливості організації, етапи та моделі обслуговування.

73. Загальна характеристика понять «опіка» та «піклування». Опіка й піклування як технології соціальної роботи.

74. Соціальне інспектування й соціальний патронаж як форма соціального піклування.

75. Мета, завдання, принципи та функції соціального патронажу неблагополучних родин.

76. Процес соціального патронажу, форми і методи.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВОГО ІСПИТУ

ЗА ШКАЛОЮ ВІД 100 ДО 200 БАЛІВ

Бали	**Кількість правильних відповідей**	**Характеристика відповіді**
191–200 балів	Від 95,5% до 100% правильних відповідей	Вступник демонструє всебічні, систематизовані й глибокі знання з предмета; уміє застосовувати їх на практиці; спроможний доводити правильність своєї відповіді переконливою аргументацією. Відповідь вступника повна, логічна, послідовна, не містить помилок.
181–190 балів	Від 90,5% до 95% правильних відповідей	Вступник правильно, чітко, логічно й повно відповідає на всі питання. Може пов’язати теорію й практику, правильно демонструє виконання практичних завдань. Відповідь повна. Вступник може припускатися незначних огріхів.
171–180 балів	Від 85,5% до 90% правильних відповідей	Вступник демонструє ґрунтовні знання, уміє застосовувати їх на практиці. Вільно висловлює власні думки, аргументовано відповідає на поставлені запитання. Відповідь

		вступника повна. Вступник може припускатися незначних помилок.
161–170 балів	Від 80,5% до 85% правильних відповідей	Вступник демонструє глибокі знання з предмета, вправно застосовує їх на практиці; уміє доводити правильність своєї відповіді. Відповідь вступника повна, логічна, але містить деякі неточності.
151–160 балів	Від 75,5% до 80% правильних відповідей	Вступник загалом правильно відповідає на питання. Демонструє виконання практичних навичок. Правильно використовує теоретичні знання для вирішення практичних завдань. Відповідь вступника повна, але недостатньо чітка, містить деякі огріхи.

141–150 балів	Від 70,5% до 75% правильних відповідей	Вступник виявляє загалом добрі знання з предмета, досить успішно виконує передбачені програмою завдання; оперує основними поняттями, уміє робити висновки. Відповідь вступника повна, але недостатньо чітка, містить незначні помилки.
131–140 балів	Від 65,5% до 70% правильних відповідей	Вступник виявляє достатні знання з предмета, виконує передбачені програмою завдання з незначними огріхами; оперує основними поняттями, уміє робити висновки, але відповідь вступника недостатньо чітка, містить помилки.
121–130 балів	Від 60,5% до 65% правильних відповідей	Вступник відтворює частину теоретичного матеріалу, виявляє знання та розуміння основних положень, але пояснення не лаконічні, не повні. Під час відповіді вступник припускається помилок.
111–120 балів	Від 55,5% до 60% правильних відповідей	Вступник має прогалини в знаннях навчального матеріалу з дисципліни. Відповідь не повна, потребує уточнень і додаткових запитань; вступник не вміє самостійно зробити висновків, припускається значних помилок під час відповіді.

101–110 балів	Від 50,5% до 55% правильних відповідей	Вступник непереконливо відповідає на питання, плутає поняття. Відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності в знаннях, не вміє оцінювати факти та явища. Припускається помилок під час виконання практичних завдань.
100 балів	50%	Вступник неповно, за допомогою додаткових питань відповідає на питання. Його відповіді неточні, під час демонстрації практичних навичок вступник припускається помилок, вирішує лише найлегші

		завдання.
Менше 100 балів **Не склав**	Від 0% до 49% правильних відповідей	Вступник володіє теорією на фрагментарному рівні, під час виконання завдань припускається принципових помилок. Вступник не здатний орієнтуватися в програмовому матеріалі.